

Telegraful Român

Apare Marția, Joia și Sâmbăta

ABONAMENTUL:

Pe un an 24 coroane.

Pe șase luni 12 cor. — Pe trei luni 6 cor.

Abonamente și inserțiunile să se adreseze
Administrației ziarului „Telegraful Român”, Sibiu, str. Măcelariilor 45.

Correspondențele

să se adreseze Redacției „Telegraful Român”, str. Măcelariilor Nr. 45.
Scrisorile nefrancate se refuză. — Articolele republicabile nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Un șir cu litere mărunte pentru întâia oară 30 fl.,
pentru a doua și a treia oară câte 20 fl.
Pentru inserate mai mari după învoială.

Maghiarii și românii

IV

Dar relațiile de veacuri ale maghiarilor cu principatele române au lăsat urme adânci și neferitoare în conștiința și istoria culturii poporului român din Ardeal. Voievozii români în toți timpii și în toate împrejurările au fost sprijinitori așezămintelor creștine și de cultură în țările vecine, în întreaga peninsulă balcanică, ba chiar și în Asia mică până la Ierusalim. Cu atât mai mult când era vorba de frați de același sânge și de aceeași lege: câte biserici și mănăstiri n'au fost întemeiate de domnii Țării românești și ai Moldovei în orașele și satele din Ardeal? Câte din ele nu primiau mile domnești, în bani și în natură, și alte ajutoare?

Astfel din timpul când Ștefan cel mare, voievodul Moldovei, era stăpânul castelului Cioeu (Ciesco), căruia aparțineau 60 de comune, dădese mănăstirea și episcopia Vadului (Rév-Köstor) din comitatul Solnocului interior. O mănăstire cu episcopie s'a înființat între 1508—1522, pe când părcăbul domnilor români stăpneau castelul Ștrâmțului, în Geogail de sus, Fel-Diod.¹ Zamfira fiica lui Moise Vodă al Munteniei (1529—1530), care posedă domeniul Vințului de jos, măritându-se în Ardeal după un boier ungur, Ștefan Keserü, întemeiază mănăstirea Prislopului în valea Hăgeșului. Mihaiu Viteazul zidește biserica din Ocna-Sibiului, care există până azi, și reîntemeiază mitropolia Belgradului.

Biserica din Scheiu, în Brașov, a fost întemeiată și mult ajutată și înzestrată de ambele principate române. Pe frontispiciul bisericii se citește până astăzi inscripțiunea scrisă în limba veche bulgărească (în anul 1599): «In numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, începutu-s'a și ziditu-s'a această biserică cu ajutorul dumnezeesc, cu danile celor-va creștini iubitori de Cristos și cu milostenia preapostorilor Domni ai Moldovei și ai Țării românești».

Din hrisovul lui Aron Vodă, domnul Moldovei, din a. 1594 rezultă, că biserica din Scheiu avea să primească regulat pe fiecare an câte 12,000 aspri de argint; acest ajutor se confirmă din nou de către George Ștefan, domnul Moldovei prin hrisovul dat în Iași, anul 1652.² Danile făcute bisericii Sf. Nicolae din Scheiu consistau unele din moșii, vie, altele din mile de bani, privilegii și scuteli, formând și până astăzi proprietatea ei.

Petrașcu Vodă, fiul lui Mihaiu Viteazul, a dăruit bisericii Sf. Nicolae din Scheii Brașovului satul Mițeșteni din județul Ilfovului cu tot hatarul și toată ocina și din câmp și din pădure, nu cu scopuri politice, ci cum

se zice în cartea de danie din 1602, ca «să poată ținea preoții, diaconii și fricovicii să slujească întru sfânta biserică ziua și noaptea și să se roage lui Dumnezeu pentru sufletul lui și pentru toată creștinătatea.

Pentru susținerea mitropoliei ortodoxe române din Belgrad, Constantin Vodă Brancovean prin hrisovul din 1698 asigură o subvenție anuală de 6000 bani, iar prin hrisovul din 1700 îl dăruiește moșia Merșenilor în județul Argeș, care moșie mitropolia gr. o. a românilor din Ungaria a reclamat-o mereu și o reclamă și azi.

Constantin Brancovean a întemeiat la 1697, după rugămintea creștinilor, biserica din Făgăraș, care poartă numele său, în care și azi se face slujbă dumnezească pentru ținutul ei. Și tot el a întemeiat și mănăstirea din Sâmbăta de sus cu o pomposă biserică, care azi zac în ruine. În afară de satul Sâmbăta de sus Constantin Brancovean mai avea în Ardeal și alte sate care formau proprietatea familiei Brancovean, precum satul Sâmbăta de jos, care l-a cumpărat dela guvernatorul Ardealului George Bánffy, în galbeni de aur ungurești 1000; satul Poiana Mărului, care l-a cumpărat dela Nalaczi și Székely, apoi Cincal mic, locul dela Somarlin, satul Tamaș-Palaca din ținutul Hunedoarei, care era pus zălog de George Bánffy drept taler 1000.³

Încă și în prima jumătate a secolului al XIX-lea biserica și școalele din Brașov s'au bucurat în ambe principatele române de drepturi reale consacrate de veacuri, cum reiese din hrisovul voivodului Grigorie Ghica din a. 1825.

Paralel cu relațiile politice ale Ardealului cu principatele române, s'a dezvoltat relațiile mai vechi și mai întinse ale bisericii gr. orientale din Ardeal cu biserica ortodoxă din principate.

Pe la mijlocul veacului al X-lea ducai maghiari Bulcsú și Gila (Gyula), convertiți la creștinism primesc și. boțez în Constantinopol, unde Gila (Gyula) duăcând cu sine pe un monah cuernic, cu numele Jeroiteiu, patriarhul Teofilact l-a consacrat episcop pentru Turkia (Ungaria), care întorcându-se acasă pe mulți a adus dela eroarea barbarică la creștinism.

Astfel biserica creștină maghiară înaintea de Sf. Ștefan, s'a format aproape

¹ Radu Greceanu: Viața lui Constantin Vodă Brancovean, p. 277—8.

² «A turkok (magyarok) — mond Ködrösz — mind adalomban nem szűntek meg a romai birodalomba úgyi s azt pusztini, mely fővezérok Bulcsú Kónstantinápolyba nem jött, ki is Konstantin császárt által fogadtatva megkeresztelkedék. Ezután Gyula is, ki hasonlóan fejedelmök volt a turkoknak, a császári városba jön és megkeresztelkedik. Ez elvitt magával egy kegyességéről híres Hierotheosz szerzetest, kit Theophylaktosz, Turkia (Magyarország) püspökévé feleltszolt. (Szabó Károly: A magyar vezérek kora p. 233).

în întregime sub influința spiritului bisericii răsăritene.⁴

Pe baza acestui fapt istoric patriarhia din Constantinopol și-a format și întemeiat apoi drept de jurisdicțiune asupra bisericii gr. orientale din Ungaria, un drept, care, după biserica maghiară dela Sf. Ștefan a trecut sub jurisdicțiunea Papei, patriarhia de Constantinopol l-a exercitat prin mitropolitul Țării românești ca exarch al său cu titlul de mitropolit al Ungro-Vlahiei,⁵ titlu canonic care îl poartă și azi mitropolitul primit al României. Aceste relații canonicale ale bisericii gr. o. românești din Țara românească și Ardeal se întăriră și recunoscură și de către regele Vladislav II în temeiul tratatului ce-l încheiă cu dânsul Radu al IV-lea la 1507, prin care acesta declară, că «predecesorii noștri au fost totdeauna credincioși stimei coroane și celor de fericită memorie regi ungari, și că Țara noastră, (Muntenia) este numai o parte a domniei Ungariei».⁶

Sigismund Báthory recunoscu și confirmă în mod formal, prin tratatul ce-l încheiă la 20 Maia 1595 cu Mihaiu Viteazul, mitropolitul Țării românești, care pe atunci avea reședința în Târgoviște, autoritatea asupra mitropoliei și bisericii române din Ardeal. Într-un punct din acest tratat se zice, că toate bisericile românești din provinciile lui Sigismund Báthory vor fi sub jurisdicțiunea sau dispozițiunea Arhiepiscopului de Târgoviște.⁷

Astfel Simeon Brancovici, protopopul Inelui (Borosföld) din comitatul Aradului a fost hirotonit după presbiter și protopresbiter, iar după alegerea sa prin sobor și după recunoscerea principelui George II Rákoczi, la anul 1656 fu hirotonit ca mitropolit al Belgradului sub numele de Sava II Brancovici, de către mitropolitul Târgoviștei Ștefan, incurajat de episcopii Țării românești, precum în genere toți mitropoliții români ortodoci ai Ardealului, până înclusive la Ațanuș, care, după ce a hirotonit, la anul 1698 a trecut la unire, au fost hirotoniți de către mitropoliții Ungro-Vlahiei, cum arată condaica sfântă, ce se păstrează la mitropolia din București.

Principii Ardealului nu numai au recunoscut și întarit legătura ierarhică

⁴ A magyar ker. egyház sz. István elölt csak nem általános a keleti egyház szellem befolyása alatt alakult. (Farkas I.: Egyháztörténelem I. p. 261).

⁵ Metropolia Ungro-Vlahicie, Exarcha totius Ungarie. (V. Mangra: Ierarhia și mitropolia bisericii române p. 61).

⁶ A. D. Xenopol: Istoria românilor, t. II, p. 464.

⁷ «Omnes ecclesias valachiales in ditiosnitate Sereñiatii (Sigismund Báthory) existentes erunt sub jurisdictione vel dispositione Archiepiscopi Tergovistensis iuxta ecclesiastici juris et ordinis illius regni dispositionem, provenientes suo solitos et ordinarios percipere poterunt. (Hurmuzaki: Documente t. III, partea I, p. 212. Dr. Bunea: Vechile episcopii, p. 63).

⁸ V. Mangra: Mitropoliul Sava II Brancovici, p. 50.

a bisericii române din Ardeal cu biserica ortodoxă din Țara românească, ci înșiși cu toate mijloacele au sprijinit și promovat cultura și literatura poporului român.

George Rákoczi, principele maghiar, dădu la 10 Octombrie 1643 decretul prin care scoase din bisericile românești limba străină, slavonă, și porunci să se introducă limba poporului, limba cea românească.⁸ Apoi înființă topografie pentru împărțirea cârților românești.

Faptul acesta îl mărturisește mitropolitul contemporan Simeon Ștefan, în precuvântarea (predoslovie) adresată principelui Rákoczi dela Testamentul nou, tipărit la anul 1648 în Belgrad, unde zice: «Că văzând și înțelegând Măria Ta ca noi românii, cari suntem în țara Măriei Tale, nu avem nici Testamentul cel nou, nici cel vechiu, deplin în limba noastră, Măria Ta te-ai milostivit de ne-ai adus meșteri străini de ne-ai făcut tipografie, și le-ai dat plăta din vistiariu Măriei Tale. Și pentru acest lucru bun și sfânt iaste început din sfatul și din demnătura și cu chelciug Măriei Tale, pentru aceea se cuvine să iașă supt numele și supt socotința și supt destoinicia Măriei Tale pomană neuitată în vecei... etc.»⁹

În expunerile de până aci am remarcat date și fapte istorice, prin care se evidenziază relațiunile prietenești și de alianțe ce au existat între maghiari și români în veacurile trecute, ca să tragem din ele învățăminte și îndrumări folositoare pentru prezent și viitor. Este foarte adevărat, că uneori ei s'au ridicat cu vrășmieșii unii în contra altora, dar acestea au fost episoade trecătoare provocate prin intrigile altor neamuri sau în urma neînțelegerilor ivite între dânsii. Pentru că în definitiv adevărul roșit de contele Ștefan Tisza la Oradea-mare în 3 Martie 1910 rămâne adevăr nerăsturnabil: «Că atât maghiarii, cât și românii nu au nici o invidie cu neamurile din sud-estul Europei, și că atât maghiarii, cât și românii sunt avizați la propriile lor puteri de conservare națională, că și unii, și alții trebuie să pue umăr la umăr pentru a rezistă puvoaiului neamurilor mult mai numeroase». S'a dovedit aceasta cu prisosință în actualul război mondial. Și România a plătit scump și amar greșala fatală de a nu fi înțeleș, că națiunea maghiară și română au o miștine comună providențială pe local unde se află, — cum zicea deputatul național Al. Roman.¹⁰

¹⁰ Quod sacro sanctum dei verbum iuxta sacros Bibliorum codices, tam dominici, quam aliis diebus festis, tum in ecclesiis suis, tum ad funera, tum vero alibi ubicumque locorum desideraverit, veraculcia sua lingua predicabit, predicaturque per quosvis alios quosque pastores procurabit, ac faciet. (T. Cipariu: Archiv pentru istorie și filologie, p. 629).

¹¹ Biana-Hodos: Bibliografie veche românească, p. 168.

¹² A. A. Roman: Discursul roșit în camera ungăra la 13 Decembrie 1867.

¹ Dr. Bunea: Vechile episcopii p. 34.
² Documentele sunt publicate de Sterie Sînghe: Istoria bisericii Scheilor p. 173—176.

CASSA DE PĂSTRARE (REUNIUNE) IN SĂLIȘTE.

Prospect.

Adunarea generală ordinară, ținută la 28 Martie a. c., a decis urcarea capitalului social dela Cor. 500.000— la Cor. 1.000.000— recunoscând membrilor actuali dreptul de optare cu prețul nominal de Cor. 200— și Cor. 10— taxa la fondul de rezervă pentru atâtea părți de fondare noi, câte părți de fondare sunt trecute pe numele lor în registrul membrilor.

Dreptul de optare cu prețul nominal de Cor. 200— și Cor. 10— taxa la fondul de rezervă îl au numai acei membri, cari își însușesc acest drept până la termenul de 30 Iunie 1918, tot până la acest termen au să-și însușie dreptul de optare și erzii membrilor decedați respective posesorii părților de fondare vechi, având a-și legitima dreptul de proprietate al acestora. Transcrierea părților de fondare noi pe numele erzielor se poate expedia numai după predarea judecătorească a eredității și după primirea acestora de membri ai reuniunii.

Părțile de fondare neoptate de membri în drept până la 30 Iunie 1918 se vor vinde altor membri până la 31 Iulie 1918 cu prețul de Cor. 260—, iar de aici încolo și membrilor cu prețul de Cor. 300— din cari Cor. 60— respective Cor. 100— vor intra în fondul de rezervă.

Prețul părților de fondare se va vârsa în sensul §. 3 din statute în 5 rate treilunare egale și anume:

prima rată de 20% și cvota la fondul de rezervă până la 15 Iulie 1918 a doua „ „ „ „ până în 15 Octombrie 1918, a treia „ „ „ „ 15 Ianuarie 1919, a patra „ „ „ „ 15 Aprilie 1919, a cincia „ „ „ „ 15 Iulie 1919.

Se pot plăti însă și mai multe rate deodată.

Pentru ratele solvebonice instituitul 4%, iar pentru ratele scadeute scoțete 5% interese.

Membrilor cari n'au vârsat la timp vre-o rată, li se adresează în sensul §. 3 din statute, câte o provocare cu termen de 30 zile, și dacă nici până la expirarea acestui termen nu vor vârsa ratele recerute, sumele plătite în contul părților de fondare vor intra în fondurile de rezervă, iar titlurile exnise se vor anula, și sub aceiași numeri se vor exmite alte titluri de părți de fondare. Anularea se publică în ziarle designate pentru publicările instituitului.

Cu începere din 1 Ianuarie 1920 părțile de fondare noi vor intra în toate drepturile și se vor bucura de toate favorurile părților de fondare vechi.

Părțile de fondare noi se vor dată cu 1 Iulie 1919, și vor avea coalele de cuponi cu începere dela Nr. 10 cu anul 1920.

Săliște, în 10 Aprilie 1918.

Directiunea.

(84) 1—1

A viz.

În urma ordinului mai înalt, prin care se cere pentru nouă publicațiuni hârtie ce nu se află în provintă, am hotărât să scoatem revista «Oriental Român» în Budapesta. Deși materia-lul e gata, numărul prim va putea apărea numai în cursul lunii Mai c. Bogăția cuprinsului va echivala, — sperăm, — așteptarea, pentru care ne rugăm în vederea dificultăților tehnice.

Administrația și redacția rămâne și pentru viitor în Cluj și numai imprimarea și expediția se vor efectui în Budapesta.

Atragem atențiunea cetitorilor asupra organului nostru, singur de acest fel la noi. Va avea o revistă politică, o tribună liberă pentru vederi opuse, revistă financiară și economică, arhiv istoric, un curier al damelor, revista științelor naturale revista revistelor, o cronică literară și artistică, un roman și un adaus muzical.

Avem satisfacția de a saluta în jurul «Orientalului Român» toată garda scriitorilor și artiștilor de valoare ce ne-a mai rămas.

(87) 1—1

Redacția și administrația rev.
«Oriental Român».

Cancelaria tehnică

a lui

Mihail Iltu, priminginer silvic
Nagyseben-Sibiu, Str. Șeguna Nr. 8

Efectuește măsurări (orașe, domenii întregi, drumuri etc.) și compune planuri, prețu-este păduri și domenii întregi, primește afaceri urbanele.

(15)

12—12

Redactor responsabil Dr. Gheorghe Comsa.

A apărut și se află de vânzare la
Librăria Arhidiecezană,
din Sibiu-Nagyseben.

Adolf Harnack.

Monahismul, idealurile și istoria lui

trad. de

Dr. Gh. Comșa.

Prețul unui exemplar e 1 Cor.
cu porto postal, 1 Cor. 15 fil.

La «Librăria Arhidiecezană» în Sibiu—
: : Nagyseben, se află de vânzare : :

Biserica catedrală

dela

Mitropolia ortodoxă română în Sibiu.

Istoricul zidirii (1857—1906)

de

Dr. Ilarion Pușcariu,
Dr. E. Miron Cristea și Matei Voileanu.

Cu 24 ilustrațiuni și 3 faesimile.
Prețul 4 cor., plus 60 fil. porto recomandat.

A apărut și se află de vânzare la
Librăria arhidiecezană:

Despre caritatea creștinească.

Trei predici

de

Abatele Metodiu Zavoral.

Prețuri: 30 fileri plus 10 fileri porto.
Se vinde pentru scopuri culturale-filantropice.

La «Librăria Arhidiecezană» în Sibiu

: Nagyseben se află de vânzare :

Casa dela Jerihon

omii și cuvântări bisericești

de

Dr. Ioan Broșu.

Prețul: Cor. 6 + porto recom. 50 fil.

A apărut

în editura Comisiunei administrative a tipografiei arhidiecezane

Psaltirea bogată

tipărită în zilele Preasfântului împărat și rege **Francisc Iosif I**, sub îngrijirea și binecuvântarea înalt Preasfântului Domn **Ioan Mețianu**, arhidieșc episcop al bisericii ortodoxe române din Transilvania și mitropolit al românilor de religie greco-ortodoxă din Ungaria și Transilvania, cavaler al ordinului **Francisc Iosif** clasa I și al coronei de feră clasa II. Proprietar al crucii pentru merit, membru în casa magnaților etc. etc.

Se află în depozit spre vânzare la **Librăria arhidiecezană** și se vinde legată frumos în piele roșie, fără copci și ornament aurit, la mijloc cu sfânta cruce, cu 20 cor. scumpindu-se pielea, legată în pânză neagră și la mijloc imprimat o cruce, cu 15 cor. Revanzătorilor se dă rabat 10%. Tipar frumos cu litere latine, de calitate primă, și hârtie fină și trainică.

A apărut:

în editura Comisiunei administrative a tipografiei arhidiecezane

Rânduiala Liturgiiei

și

Carte de rugăciune

pentru tinerimea gr.-ort. ort. română

în care se cuprind: Rânduiala liturgiiei; rugăciunile de dimineață; rugăciunile sfintei Treimi; rugăciunea către Dumnezeu Fiul; psalmul 50 «Măcește-mă Dumnezeu» etc.; Simvolul credinței; tropare de cere; rugăciunea sfântului Kirim; rugăciunile mesiei; rugăciunea de toate zilele către Născătoarea de Dumnezeu; rugăciunea către sfântul Nicolae; rugăciunea înainte de mărturisire; rugăciunile înainte de împărtășirea cu s. cuminectură; rugăciunile marelui Vasile și Ioan gură de aur; rugăciuni după împărtășirea cu s. cuminectură; rugăciunile de seară și rugăciunile cinstitei cruci.

Se află în depozit spre vânzare la **Librăria arhidiecezană**, și se vinde legată frumos, în colorare roșie, cu 60 fileri.

Format plăcut, mic, pentru a se putea purta și în buzunar.

Revanzătorilor li se dă rabat 30%.

A apărut

în editura Comisiunei administrative a tipografiei arhidiecezane

Carte de rugăciune,

în care se cuprind: Rugăciunile de dimineață; rugăciunile sfintei Treimi; rugăciunea către Dumnezeu Fiul; Psalmul «Măcește-mă Dumnezeu», etc.; rugăciunile mesiei; Simvolul credinței; rugăciunile de seară; rugăciunea către Dumnezeu Tatăl; rugăciunea către Născătoarea de Dumnezeu; rugăciunea sfintei cruci; rugăciunea către domnul nostru Iisus Cristos și rugăciunea la monocruci și alte necoazuri.

Se află în depozit spre vânzare la **Librăria arhidiecezană**, și se vinde legată în colorare roșie și înălțată cu 40 fileri.

Format plăcut, mic, pentru a se putea purta și în buzunar.

Prețului, profesorilor și învățătorilor, la comanda de cel puțin 60 exemplare, pe lângă achitarea prețului sau expedarea cu ramburs, li se dă 20% rabat.

Este o carte de rugăciune foarte corespunzătoare nu numai pentru trebuințele sufletului, ci și pentru cele ale corpului, adică după cuprins, cât și după format și exterior.

A apărut și se află de vânzare la **Librăria arhidiecezană** în Sibiu:

Frumoasa din Nor

și alte povești

de

E. Hodoș.

Prețul 250 cor. + porto 90 bani.

Editura și tiparul tipografiei arhidiecezane.